

čut učencev in ga načrtno oblikovati v povsem določenem okviru. To pa je tako pomembno opravilo, da se mu učitelj ne sme izogniti, ker bi sicer izpostavil svoje delo pečatu formalizma. Zato mora urjenje zasnovati pretežno s tega vidika, torej kot sistem domiselnih vaj, ki bodo vsestransko zajele zadevne preme (tudi z zaimkom nihče, prislovom nikdar ipd.) in utrjevale pravilno rabo. Naj posebej opozorim na čut za besedni red, da se ne bi vaje izrodile v mehanično spreminjanje stavkov iz trdilnega v nikalnega in obratno. Kadar začne z učiteljico na čelu teči vse tako elektronsko gladko in enostavno, se tiho uklopijo tudi učenci z izrazitim jezikovnim poslušom, to smo videli pri nastopih.

Druga pozornost naj velja naravni povezavi slovnicega in **pravopisnega pouka**. Vemo, kdaj se nikalnica »ne« tudi v pisavi rada združi z glagolom — pri enozložnih oblikah in pri glagolih, ki nimajo tako otipljive glagolske vsebine. To je obenem prava priložnost za utrditev glagola. Če bi se pomembnosti takšnega utrjevanja zadosti zavedali, bi pozneje odpadla marsikaka zadrega in napaka.

V višjih razredih naj bi se učenec srečal še z nikalnostjo v zloženih stavkih. Tega pa v načrtu ni — in tudi v večini slovnice ne. Tako se nam vsem zdi, da gre za »posebnost« prostega stavka.

V spomin

EVGENIJA IVANOVNA RJABOVA

19. 7. 1925 — 12. 10. 1976

Po tritedenskem naglem, nezaustavljivem izgorevanju je 12. oktobra 1976 v Moskvi prispela do konca svojega življenja Evgenija Ivanovna Rjabova. Sovjetska akademija znanosti, njen institut za balkanistiko in slavistiko, je tistega dne dokončno zgubil odlično, zagnano znanstveno sodelavko, Slovenci pa tako dragoceno poznavalko in razširjevalko slovenske literature in kulture, kakor jih imamo le zelo malo v velikem svetu onkraj naših zemljepisnih in duhovnih meja. Njeno prevajalsko, popularizatorsko in literarnozgodovinsko delo za slovensko literaturo je bilo izredno; pravzaprav šele vsiljena retrospektiva, šele smrtna črta pod njenim življenjem in delom, razgrinja v vsej razsežnosti bogastvo in dragocenost njenih slovenističnih prizadevanj. — Saj smo, če smo le mogli, sproti glosirali njene literarnozgodovinske razprave, tudi njene prevode; toda to je bilo nekako spotoma, včasih kar celo bolj kurtoazno, nesistematično, pogosto tudi polemično: pisanje Zenje Rjabove pač ni bilo tiste rutinske vrste, ki se zadovoljuje z brezbarvno kompilacijo, marveč je iz njega ob vsej faktografski resnosti, razgledanosti in disciplini zmeraj znova žarela izrazita, nezamenljiva teza, ideja, in ta je kar spodbujala k pritrjevanju ali ugovarjanju. Zdaj je pod vsem zarisana črta in pred očmi se torej razgrinja celota.

Zenja Rjabova se je rodila 19. julija 1925 v Kalininu (prej Tver'); posluš za jezikovni izraz je bil v družini doma; oče je bil včlanjen v zvezo sovjetskih pisateljev, bil je znan novinar, dopisnik Pravde. Osemnajstletna se je sredi domovinske vojne (1943) s takšnim družinskim izročilom vpisala na slovanski oddelek moskovske univerze M. V. Lomonosova. Ko je študij 1948 končala, se je najprej zaposlila kot referentka-prevajalka na ministrstvu za zunanjo trgovino. 1949—1952 je študij nadaljevala kot aspirantka in 1956 ubranila doktorsko disertacijo o prozi Avgusta Šenoe; isto leto so ji dodelili

naziv kandidata filoloških ved. Že nekaj prej, 1954, je začela znanstveno delati na inštitutu za balkanistiko in slavistiko sovjetske akademije znanosti (AN SSSR), in sicer kot specializirana raziskovalka jugoslovanskih literatur. Z začetne kroatistike se je kmalu osredotočila v preučevanje slovenske, zlasti sodobne (20. stol.) literature; na začetku te specialistične preusmeritve je dlje časa študijsko bivala tudi v Ljubljani. Zelo kmalu je postala za ta del vodilna znanstvenica v SZ (ne da bi pri tem seveda kakorkoli podcenjevali delo Ryžove, Romanenka, Grimiča, Gileviča, Kravcova, Beršadske in drugih).

Njeno javno slovenistično delo je bilo nekako usodno zaznamovano s Cankarjem; s spremnima besedama k Cankarjevemu izbranemu delu (1958) in k prevodu romana Na klancu (1961) se je začelo, z razpravo o Cankarju in slovenski literaturi konec 19. in v začetku 20. stoletja v zborniku Literatura balkanskih in slovanskih narodov, 1976, in z nameranim nastopom na ljubljanskem simpoziju poleti 1976 se je končalo; in končno je ugasnila prav v Cankarjevem letu. Ta usodna povezanost s Cankarjem je gotovo razlozljiva iz njene naklonjenosti Cankarjevi socialni misli, njegovi proletarskosti, vsemu tistemu, kar je že Prijatelj svojčas imenoval umetniška prepsnitev Marxovega Manifesta; po drugi strani pa je bila Rjabova kot človek tako zelo subtilne narave, da jo je morala nadvse intimno privlačiti tudi druga — tiha, lirična, tenko osebno izpovedna plat Cankarjevega pisanja.

Med obema mejnikoma je napisala in objavila vrsto razprav, ki z marsikaterim posebnim člankom v sovjetski literarni enciklopediji (v veliki meri je njena zasluga, da je slovenska literatura v njej tako zelo zastopana) prepričljivo rišejo delovno osebnost te ruske zgodovinarke slovenske literature. Poglavitno pozornost svoje pronicljive raziskovalne volje je po Cankarju posvečala naši literaturi med obema vojnama (npr. razprava z označitvijo slovenskega »socialnega realizma« na proznem gradivu: v zborniku Formiranje socialističnega realizma v zahodnih in južnih literaturah, 1963; razprava o slovenski revolucionarni poeziji dvajsetih let je 1967 izšla v ukrajiniščini in ruščini; odličen je njen pregled slovenske literature iz časa med obema vojnama, ki je 1970 izšel v zborniku Zamejske slovenske literature 20. stoletja; razprava obsega čez 30 strani — prim. poročili v JiS XVII/1971-72, 32—34 oz. 86, ter avtoričin polemični odziv na prvo poročilo Pismo reviji Jezik in slovstvo, JiS XIX/1973-74, 66—70, ki je predtem izvirno izšel v reviji Sovjetska slavistika; dalje razprava o marksistični kritiki na Slovenskem v 20. in 30. letih, izšla 1972 v zborniku Formiranje marksistične kritike . . . , prim. poročilo A. Logar-Pleško v JiS XVIII/1972-73, 232-33).

Če k tem ne prav izčrpnim zaznamkom prištejemo še drobne člančiče in dejanja, urejevanja in sourejevanja različnih antoloških zbornikov iz jugoslovanskih literatur (o Krleži, 1958; pripovedi jugoslovanskih pisateljev, 1959; sodobna jugoslovanska novela, 1965; izbor iz Bevka, 1971; slovanska lirika, 1974), pa številne umetniške prevode, ki vsak posebej razodevajo izreden literarni in jezikovni posluš (Cankar, Bevk, M. Kranjec, Krleža, Čopić in drugi), se vsaj približna podoba s tem počasi zaokroža.

In vendarle ne še odločilno zaokroži. Kajti že čisto na začetku bi morali spregovoriti o Ženji kot človeku, prijatelju, ki je bil slovenskemu znancu, slavistu ali pisatelju v Moskvi zmeraj pripravljen urejevati vsakršne zamotanosti, ki ni bil le ambasador slovenske duhovne kulture, marveč kar ambasadorica Slovencev v Moskvi nasploh. Ni bržkone slovenskega slavista, ki se ne bi s svojih moskovskih obiskov kar se da lepo in prijazno spominjal toplih sprejemov, ki jih je Ženja, pogosto v družbi z zgodovinarcko Iskro Čurkino in slavistko Ljubov' Kurkino, pripravila; njeno stanovanje je bilo polno cvetja, umetniških slik, literature: ruske, slovenske, hrvatske, in gostoljubnosti; zrcalo njene osebnosti.

In končno še nekaj: pri vsem svojem delu za slovensko literaturo in ob svojem talentu je bržkone morala večkrat v samotnih urah premagovati dvome v smiselnost tega dela, to si lahko mislimo. Rodila se je in živila sredi kulturne sredine, ki premore v svojih nacionalnih okvirih veliko in pomembno literaturo; pa je vendar vso svojo življenjsko, duhovno, ustvarjalno, celo emocionalno moč posvetila slovenščini; s tem se je gotovo odločila za veliko, življenjsko duhovno tveganje, skrajno tvegano ekspedicijo. To ni bila majhna odločitev, zahtevala je veliko trajne moralne moči, ki jo je, danes vidimo, zmogla. Še zadnje ure ji je misel uhajala v slovenščino — kot očitno znamenje spo-

znanja, kako je navsezadnje tudi literatura zelo zelo maloobsežne narodne skupnosti lahko polna notranje, ustvarjalne, duhovne moči, veselja do življenja. V Ženji Rjabovi, v njeni življenjski odločitvi in v vsem delu, ki se je iz te odločitve tako bogato nateklo, ima slovenska literatura torej izjemno dragoceno samopotrtilo.

Tako naj ne zveni kot fraza, če za konec ugotovimo, da je za nas Slovence Ženja Rjabova 12. oktobra preminila le telesno; v resnici je tistega dne končala »bezzvremeno«, kakor se globoko smiselno in lepo reče po rusko, končala je nesmrtno; tako, da čas zlepa ne bo pokončal njenega dela in spomina, kakor je to storil z njenim telesom.

M. K m e c l
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Seznam glavnih znanstvenih del E. I. Rjabove

1. Avgust Šenoa i ego roman »Krest'janskoe vosstanie«. 1956. (Kandidatska disertacija).
2. Roman Avgusta Šenoa »Krest'janskoe vosstanie«. — V: Literatura slavjanskih narodov 3. Iz istorii kritičeskogo realizma v literature narodov Jugoslavii. Moskva, Izd. AN SSSR 1958, str. 85—127.
3. Ivan Cankar (1876—1918). — V: Ivan Cankar: Izbrannoe. Pervod so slovenskogo. Moskva, GIHL 1958, str. 5—28.
4. Ivan Cankar i ego roman »Na ulice bednjakov«. — V: Ivan Cankar: Na ulice bednjakov. Pervod so slovenskogo E. Rjabovoj. Moskva, GIHL 1961, str. 228—237.
5. Uvodna študija k romanu A. Šenoa »Sokrovišče juvelira«, GIHL 1963.
6. K karakteristike »social'nogo realizma« v slovenskoj literature (na materiale prozy). — V: Formirovanie socialističeskogo realizma v literaturah zapadnyh i južnyh slavjan. Sbornik stat'ej. Moskva, Izd. AN SSSR 1963, str. 370—421.
7. Hudožestvennaja literatura. — V: Istorija Jugoslavii v dvuh tomah. Tom II. Moskva, Izd. AN SSSR 1963, str. 283—304. (Skupaj z M. B. Bogdanovom).
8. Slovenskaja revolucionnaja poezija 20-h godov. — V: Žovten i zarubižni slov. literaturi, 1967. (V ukrajinščini.)
9. Slovenskaja revoljucionnaja poezija 20-h godov. — Sovetskoe slavjanovedenie III/1967, št. 3, str. 12—21.
10. Osnovnye napravlenija v mežvoennoj slovenskoj literature. — V: Zarubežnye slavjanske literatury. XX vek. Moskva, Nauka 1970, str. 131—159.
11. Stanovlenie marksistskoj kritiki v Slovenii v 20-30-e gody. — V: Formirovanie marksistskoj literaturnoj kritiki v zarubežnyh slavjanskih stranah. Moskva, Nauka 1972, str. 248—285.
12. Ivan Cankar (1876—1918). — V: Ivan Cankar. Martin Kačur. Per. so slovenskogo S. Urbana. Moskva, Hudožestvennaja literatura 1973, str. 3—22.
13. O literature »izmov« i eë službe revoljucii. — Sovetskoe slavjanovedenie IX/1973, št. 3, str. 54—60.
14. Pismo reviji »Jezik in slovstvo«. — Jezik in slovstvo XIX/1973-74, št. 1/2, str. 66—70. (Odgovor na Kmeclovo oceno enote št. 10 v JiS XVII/1971-72, str. 32—34.)
15. Antologija N. N. Bahtina »Slovinskie poety«. — V: Russko-jugoslavskie literaturnye svjazi. Vtoraja polovina XIX — načalo XX veka. Moskva, Nauka 1975, str. 260—270.
16. I. Cankar i tečenija slovenskoj literatury konca XIX — načala XX v. — V: Literatura slavjanskih i balkanskih narodov, 1976.
17. Članki v delu Kratkaja literaturnaja enciklopedija. Moskva, Sovetskaja enciklopedija 1962—1975: Aškerc Anton, Vidmar Josip, Vodnik Valentin (t. 1, 1962); Gregorčič Simon, Jenko Simon (t. 2, 1964); Klopčič Mile, Kranjec Miško, Kreft Bratko (t. 3, 1966); Literaturovedenie — v Slovenii (t. 4, 1967); Murn-Aleksandrov Josip, Potrč Ivan, Prežihov Voranc (t. 5, 1968); Slodnjak Anton, Slovenskaja literatura (t. 6, 1971); Finžgar Fran (t. 7, 1972); Cankar Ivan, Šenoa Avgust (t. 8, 1975).